Rapportage

Bestuurlijke bijeenkomst TDO: Veilig en verantwoord gebruik van de diepe ondergrond

Vrijdag 23 mei, 2025

bruggen bouwers

Inhoudsopgave

1. Introductie en doel van de dag
2. Plenaire opening en paneldiscussie
3. Focus op de planning
4. Deelsessies
    a. Deelsessie 1: Herziening Mijnbouwwet
    b. Deelsessie 2: Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond
    c. Deelsessie 3: Sectorakkoord land
5. Plenaire afsluiting

1. Introductie en doel van de dag

Op vrijdag 23 mei 2025 kwamen circa 20 bestuurders bijeen in de Mariënhof in Amersfoort. Het doel van de dag was het informeren en het ophalen van standpunten zorgen en ideeën rond duurzaam gebruik van de diepe ondergrond bij bestuurders van regionale overheden. Er stonden drie elementen centraal:

1. De visie toelichten over het belang van het gebruik van de diepe ondergrond in de transitieperiode en daarna.
2. Informeren van de bestuurders over de doelstellingen, aanpak en planning (incl. afstemmingsroutes) en de onderlinge samenhang van de drie trajecten: Herziening Mijnbouwwet, Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond en Sectorakkoord land.
3. Ophalen belangen, wensen en zorgen (per traject in deelsessies).

2. Plenaire opening en paneldiscussie

Voorafgaand aan de plenaire opening werden de bestuurders ontvangen en vond een gezamenlijke lunch plaats. De dag werd vervolgens geopend door dagvoorzitter Kirsten Bilík-Gieben. Zij opende de dag door de bestuurders welkom te heten en het programma van de dag toe te lichten. Daarna volgde een videoboodschap door minister van Klimaat en Groene Groei, Sophie Hermans. De minister deed de oproep om samen met elkaar te denken over hoe we de diepe ondergrond op een veilige, verantwoorde en ook toekomstbestendige manier willen gebruiken. Tijdens de bestuurlijke bijeenkomst stond dit gesprek centraal.

Directeur-generaal Realisatie Groene Groei Esther Pijs vertelde vervolgens over het nut en de noodzaak van het gebruik van de diepe ondergrond in Nederland. Het ministerie zet in op veilig en verantwoord gebruik onder regie van de overheid en met oog voor de impact daarvan boven de grond. Er werd een doorkijk gegeven naar de drie verschillende trajecten die invulling geven aan de ambitie van het ministerie en die later in de deelsessies behandeld werden.

Paneldiscussie

Na de opening volgde een paneldiscussie waarin twee dilemma's werden besproken in een panel. Het panel bestond uit Karin Dekker (Provincie Groningen), Friso Douwstra (Provincie Fryslân), Maaike Zwart (Gemeente Delft) en Kees Hansma (Ministerie van KGG). De volgende dilemma's werden aan hen voorgelegd:

Dilemma 1: Nationaal versus regionaal belang: Energietransitie versus regionale overlast en mogelijke risico's

Dilemma 2: Zorgvuldigheid versus voorspelbaarheid: Helpen we met de ingerichte vergunningprocedure en gebiedsprocessen bij mijnbouw-activiteiten de democratische besluit-vorming of hebben we een monster opgetuigd?

Paneldiscussie

Friso Douwstra benadrukte de noodzaak van bestuurlijke aanwezigheid bij dergelijke bijeenkomsten en het adresseren van emoties in het dossier. Het verschil in ondergrondse vrijheid versus bovengrondse restricties noemde hij een kernprobleem in de Friese context.

Maaike Zwart deelde ervaringen vanuit Delft en Metropoolregio Rotterdam Den Haag, waar geothermie wordt ingezet voor o.a. bestaande woningen. Aan bod kwamen het belang van goed samenwerken met je partners, in de stad maar ook zeker daarbuiten en hoe een dergelijk technisch project in de media kan verschijnen en hoe daarmee om te gaan.

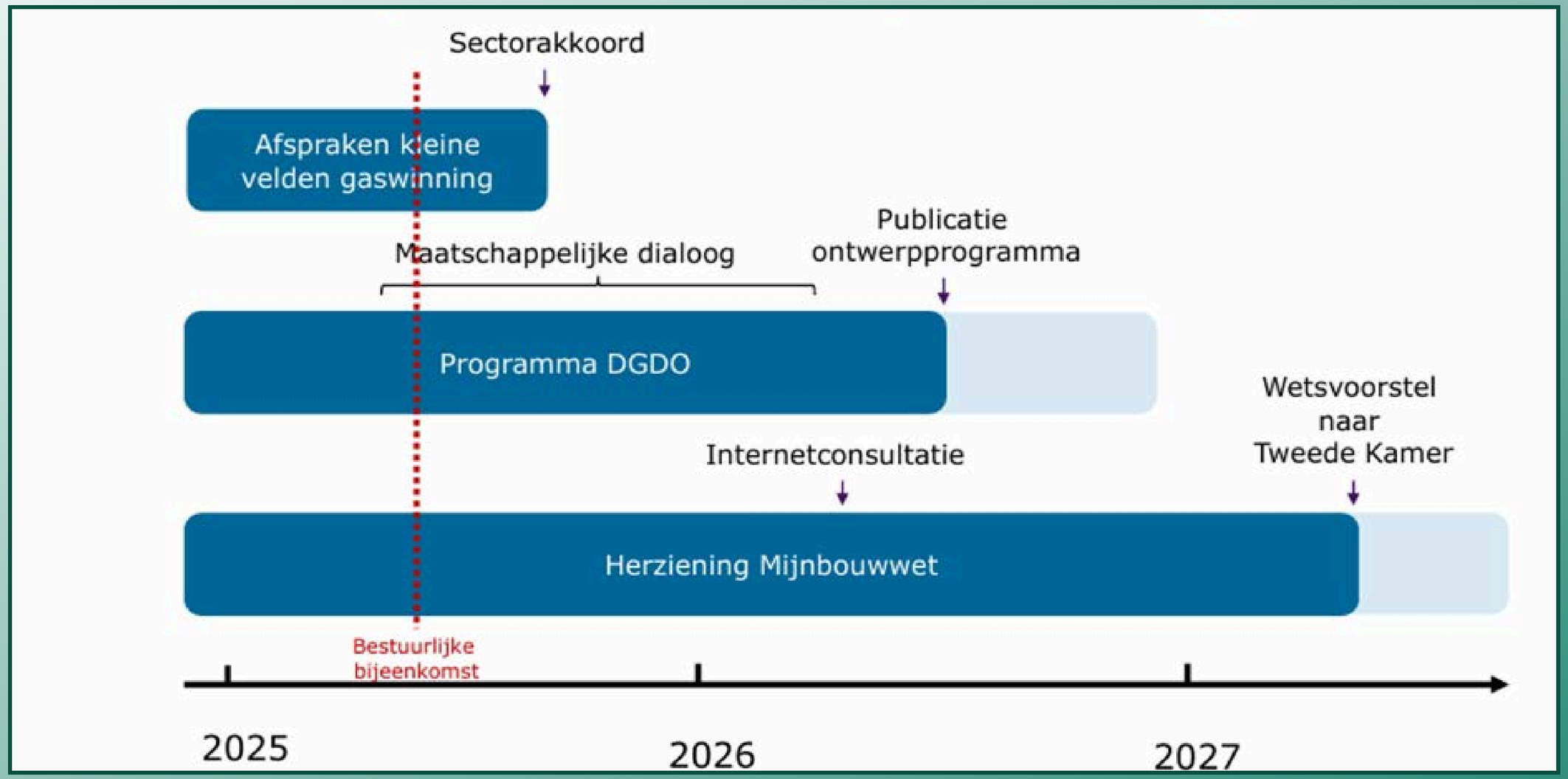
Volgens Karin Dekker vraagt het Groningendossier om zowel erkenning van het gevoelig verleden als om een zakelijke, toekomstgerichte aanpak. Daarbij is helderheid over rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden essentieel.

Kees Hansma benoemde dat het moment gekomen is om nu vanuit lokale realiteit verder te werken aan energietransitie.

Uit het panel kwam een gedeelde behoefte naar voren om de bestuurlijke rollen te verhelderen, vertrouwen in processen te herstellen, en het eigenaarschap over participatieprocessen beter te organiseren.

3. Focus op de planning

4. Deelsessies

Herziening Mijnbouwet

De herziening zorgt voor een toekomstbestendig wettelijk kader:

- Gericht op veilig en verantwoord gebruik – ook ná beëindiging van activiteiten;
- Meer regie voor de overheid;
- Meer aandacht voor ruimtelijke inpassing, de rol van wettelijke adviseurs, betrokkenheid van omwonenden;
- Tegelijk ruimte voor innovatie en nieuwe duurzame toepassingen; en
- oplossen van knelpunten die nu in de praktijk spelen.

4. Deelsessies

Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond

Met dit programma geven we richting aan het gebruik van de ondergrond. Waar, wanneer en onder welke voorwaarden kan dat veilig en verantwoord? Het programma richt zich op toepassingen als energieopslag (gasopslag, waterstofopslag en persluchtopslag), koolstoffenwinning, aardwarmtewinning en grondstoffenwinning zoals zoutwinning. Het programma werkt toe naar een visie en een afwegingskader voor toekomstig gebruik van de diepe ondergrond. Hiervoor wordt een brede maatschappelijke dialoog gevoerd met medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Inwoners worden betrokken via een Participatieve Waarde Evaluatie (PWE), een online vragenlijst waarin zij in de huid van de beleidsmaker kruipen. De inzichten uit de maatschappelijke dialoog worden benut voor de visie en het afwegingskader.

4. Deelsessies

Sectorakkoord Land

De gaswinning op land blijft in de transitieperiode nodig. Daarom maken we duidelijke afspraken: Wanneer kan gaswinning nog? Wat zijn de voorwaarden? Hoe bouwen we gaswinning op land zorgvuldig en verantwoord af? Deze afspraken moeten bijdragen aan het vinden van een balans tussen enerzijds de zorgen van inwoners en regionale bestuurders en anderzijds de belangrijke functie van gaswinning in eigen land. Het gaat ook over bestaande vergunningen. Het sectorakkoord land bouwt voort op dat van de Noordzee – dit akkoord is 23 april jl. ondertekend. Afspraken worden waar nodig vastgelegd in wet of programma. Zo zorgen we voor samenhang en juridische borging.

4a. Deelsessie 1: Herziening Mijnbouwet

Deze sessie draaide om de aanstaande herziening van de Mijnbouwwet. De scope, aanpak en planning van het project zijn nader toegelicht, waarna het gesprek verder is gegaan over de betrokkenheid van de omgeving. Daarnaast was er ruimte voor bestuurders om andere input voor de herziening onder de aandacht te brenen. Het gesprek raakte aan tal van aspecten, van participatie tot vergunningverlening en van bestuurlijke afwegingsruimte tot indirecte schade. Bestuurders benadrukten dat de ondergrondse en bovengrondse effecten samen bekeken moeten worden, zodat de impact op leefomgeving integraal wordt meegewogen in besluitvorming. De suggestie werd gedaan om het parallel laten lopen aan het opstellen van een winningsplan (of: de vergunningverlening) en een omgevingsplan.

De rol van inwonersbetrokkenheid werd eveneens uitgebreid besproken. Wat betekent participatie als inspraak nauwelijks tot invloed leidt? Bestuurders benadrukten dat dit vraagt om realisme én om zorgvuldige inrichting van het proces. Draagvlak moet niet worden gezien als eindproduct, maar als een continue lijn in het traject. Daarbij hoort ook het goed regelen van wie waarvoor aanspreekbaar is, ook in situaties van (indirecte) schade (ook bij een overheid) of bij een failliete operator. Het ontbreken van één centraal meldpunt voor mijnbouwschade zorgt voor onzekerheid en frustratie bij inwoners. Er werd gepleit voor een laagdrempelig loket dat zorgt voor doorverwijzing naar de juiste instantie.

Daarnaast werd gesproken over het moment waarop bestuurslagen betrokken worden. Lokale overheden willen niet achteraf geïnformeerd worden, maar vanaf het begin betrokken zijn. In dit kader kwam ook het indienen van zienswijzen aanbod, meer specifiek de timing daarvan en het ontvangen van een reactie op die zienswijze. Verder werd gesproken over de de mogelijkheid om vergunningen te weigeren, die is nu erg beperkt. Bestuurders pleitten ervoor om het Rijk meer expliciete afwijzingsgronden te geven, zodat risico’s, belangen van bewoners en lokale omstandigheden serieus meegewogen kunnen worden.

4a. Deelsessie 1: Herziening Mijnbouwet

Opvallend was de oproep tot bestuurlijke rolvastheid. Verschillen in visie tussen bestuurslagen mogen niet leiden tot verwarring of verlamde besluitvorming. Burgers moeten kunnen begrijpen wie waarvoor verantwoordelijk is. Zoals één van de deelnemers het treffend verwoordde: “Je kunt niet liggen, je kunt niet staan” – een metafoor voor de bestuurlijke spagaat waarin decentrale overheden zich bevinden. Gemeenten, zo werd gesteld, zijn vaak beter in staat dan het Rijk om te duiden wat de impact is van winning op de lokale context. De suggestie is gedaan om hun stem serieus mee te nemen, zodat zij niet enkel formeel worden betrokken, maar echt mee kunnen beslissen.

Tenslotte kwamen ook de bredere vragen aan bod: hoe gaan we om met batendeling? Hoe beschermen we grondwaterreserves? Hoe zorgen we ervoor dat gebiedsprocessen niet steeds opnieuw worden uitgevonden? En hoe borgen we dat het systeem niet alleen juridisch sluitend is, maar ook maatschappelijk rechtvaardig aanvoelt? De sessie sloot af met een gevoel van urgentie, maar ook met het besef dat de herziening van de wet een kans is om structurele verbeteringen door te voeren in de wijze waarop de overheid omgaat met ondergrondse activiteiten en hun bovengrondse effecten.

4b. Deelsessie 2: Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond

In deze deelsessie stonden de doelen, scope en aanpak van het programma centraal. Ook werd bestuurders aan de hand van verschillende stellingen gevraagd hun mening en zorgen te delen over de kansen en knelpunten rondom ruimtelijke inpassing van ondergrondse activiteiten.

Als eerste werd gesproken over de stelling “In mijn regio is het de komende jaren nodig en belangrijk om de diepe ondergrond te gaan en blijven benutten”. Hoewel iedereen aangaf het eens te zijn met deze stelling en kansen te zien in de rol die de diepe ondergrond speelt in de energietransitie of voor werkgelegenheid, benadrukten bestuurders dat de voordelen moeten blijven opwegen tegen de nadelen. Bodemdaling is daarbij een veel gehoorde zorg. Daarnaast kunnen het behoud van cultuurhistorisch landschap en de cumulatie van effecten belemmeringen vormen voor het gebruik van de diepe ondergrond.

Stelling 1:
“In mijn regio is het de komende jaren nodig en belangrijk om de diepe ondergrond te gaan en blijven benutten”

Bestuurders deden de oproep om afwegingen voor het gebruik van de diepe ondergrond op basis van de juiste kennis en feiten, en niet op basis van emoties. Bestuurders erkenden tegelijkertijd dat veiligheid en verantwoordelijkheid nu eenmaal subjectief is en door iedereen anders worden beleefd, afhankelijk van het specifieke gebruik (geothermie versus opslag kernafval).

4b. Deelsessie 2: Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond

De stelling “Meervoudig gebruik van de ondergrond is goed mogelijk” leidde tot gemengde reacties. In de discussie kwam duidelijk naar voren dat het belangrijk is om vooral te kijken naar hoe het gebruik van de diepe ondergrond wél mogelijk kan worden gemaakt, en niet te blijven hangen in de beperkingen.
Drinkwaterbescherming werd vaak genoemd als beperkende factor. Innovatie kan kansen bieden, maar niet alle combinaties zijn overal mogelijk. Bovendien werden zorgen geuit over de versnippering van toetsing: komt alles nog wel ergens samen?

Stelling 2: “Meervoudig gebruik van de ondergrond is goed mogelijk”

Verder werd het begrip ‘draagvlak’ kritisch besproken. Bestuurders gaven aan dat het gesprek niet moet draaien om draagvlak als doel op zich, maar om maatschappelijke betrokkenheid, waarbij de Rijksoverheid de regie voert. Lokale overheden moeten naast hun inwoners kunnen staan, erkennen dat het een ingewikkeld vraagstuk is en dat niet alle beslissingen lokaal kunnen worden beïnvloed. Een aanwijzing of duidelijke uitleg vanuit het Rijk kan het lokaal bestuur helpen om besluiten die nationaal zijn genomen beter te verantwoorden richting de samenleving.

Tot slot leidde de stelling “Ik voel mij mede-eigenaar van de opgave in de diepe ondergrond” tot een levendig gesprek over rollen en verantwoordelijkheden. Bestuurders voelen zich overwegend medeverantwoordelijk, maar wijzen erop dat dat niet automatisch ‘mede-beslissen’ betekent. Sommigen willen meer invloed op besluitvorming of de onderliggende maatschappelijke waarden, zoals het aanpakken van energiearmoede. Er is behoefte aan doorlopend gesprek met het Rijk én aan kennis over hoe dit samenspel in andere landen wordt georganiseerd.

Stelling 3: “Ik voel mij mede-eigenaar van de opgave in de diepe ondergrond”

4c. Deelsessie 3: Sectorakkoord Land

In deze deelsessie werden bestuurders gevraagd om inbreng te leveren op de onderwerpen waarover aanvullende afspraken worden gemaakt met sectorpartijen. De onderwerpen (zoals opgenomen in artikel 10 van het generieke sectorakkoord gaswinning in de energietransitie: De wijze waarop de omgeving betrokken wordt bij de gaswinning op land; b. Waar (mogelijk) wel en niet gas gewonnen wordt met een duidelijk afbouwpad; c. De voorwaarden voor het verantwoord winnen van gas op land en de communicatie daarover; d. Batendeling en andere financiële zaken; e. Proces- en kwaliteitsafspraken voor Partijen ten aanzien van de vergunningverlening; f. Ontmanteling en nazorg) werden gedeeld.

Bestuurders gaven aan dat hoewel participatie goed wordt ingericht, dit in de praktijk weinig betekenis heeft voor inwoners. Er is een breed gevoel van machteloosheid: men mag meedoen, maar de uitkomst lijkt al vast te staan. Dit draagt bij aan het gevoel dat besluiten worden doorgedrukt zonder serieuze weging van lokale zorgen.

Vooral in Friesland en Groningen is sprake van een stapeling van effecten op specifieke gebieden. Bestuurders benoemden dat in verschillende regio's cumulatieve factoren zoals gaswinning, bodemdaling, infrastructuurprojecten en het energienet samenkomen. Inwoners ervaren de gevolgen direct – zowel fysiek als financieel – terwijl er nauwelijks compensatie of invloed tegenover staat. In Friesland zijn de zorgen over bodemdaling groot; metingen tonen een sterke daling aan, maar het blijft onduidelijk wanneer je verantwoord kunt stoppen. Dit roept vragen op over monitoring, handhaving en de grenzen van verantwoord winnen.

4c. Deelsessie 3: Sectorakkoord Land

De rol van het Ministerie als vergunningverlening kwam uitgebreid aan bod. Bestuurders gaven aan geen invloed te hebben op de besluitvorming maar wel bevraagd te worden door bewoners als er een activiteit is. Het Ministerie kan hier een actievere rol pakken. Ook de communicatie kan beter. Bestuurders gaven aan dat er nauwelijks reactie komt op zienswijzen van lokale overheden, wat leidt tot frustratie en een gevoel van vrijblijvendheid. Er is behoefte aan meer transparantie en verduidelijken van de rol van decentrale overheden in het vergunningverleningsproces. Bij indiening van een initiatief wensen regionale bestuurders aan de voorkant geïnformeerd te worden. Daarbij wordt ook de oproep gedaan om gebruik te maken van lokale kennis door samen te werken met lokale overheden.

De financiële dimensie speelde eveneens een belangrijke rol. Er werd gepleit voor het teruggeven van regie over geldstromen aan de regio. Daarnaast kwam het thema batendeling op tafel: hoewel in principe per casus afspraken kunnen verschillen, is het belangrijk dat hierin wel consistentie wordt betracht. Ook werd gesuggereerd om een onderhandelaar namens het Rijk aan te wijzen om afspraken met de sector te maken.

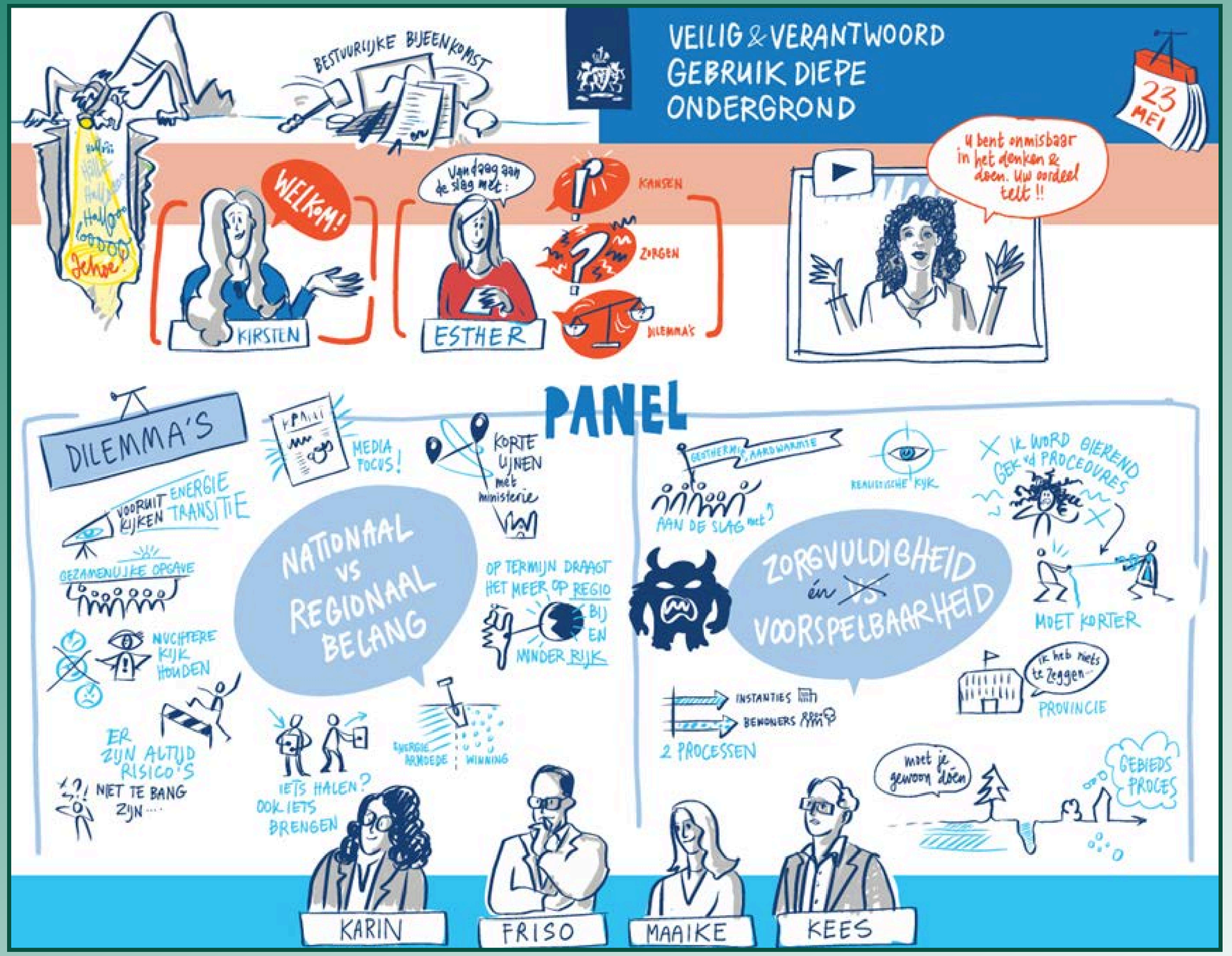
Tenslotte kwamen zorgen over veiligheid en toezicht nadrukkelijk naar voren. In Rotterdam werden vragen gesteld over methaanemissies bij het ontmantelen van olieputten en het gebrek aan transparantie over stoffen die in de ondergrond zijn gebracht. De geheimhouding hierover, ook richting lokale overheden, werd als zorgpunt benoemd. Bestuurders benadrukten het belang van toezicht, nazorg en duidelijke rolverdelingen in het gehele traject, van vergunning tot beëindiging van activiteiten.

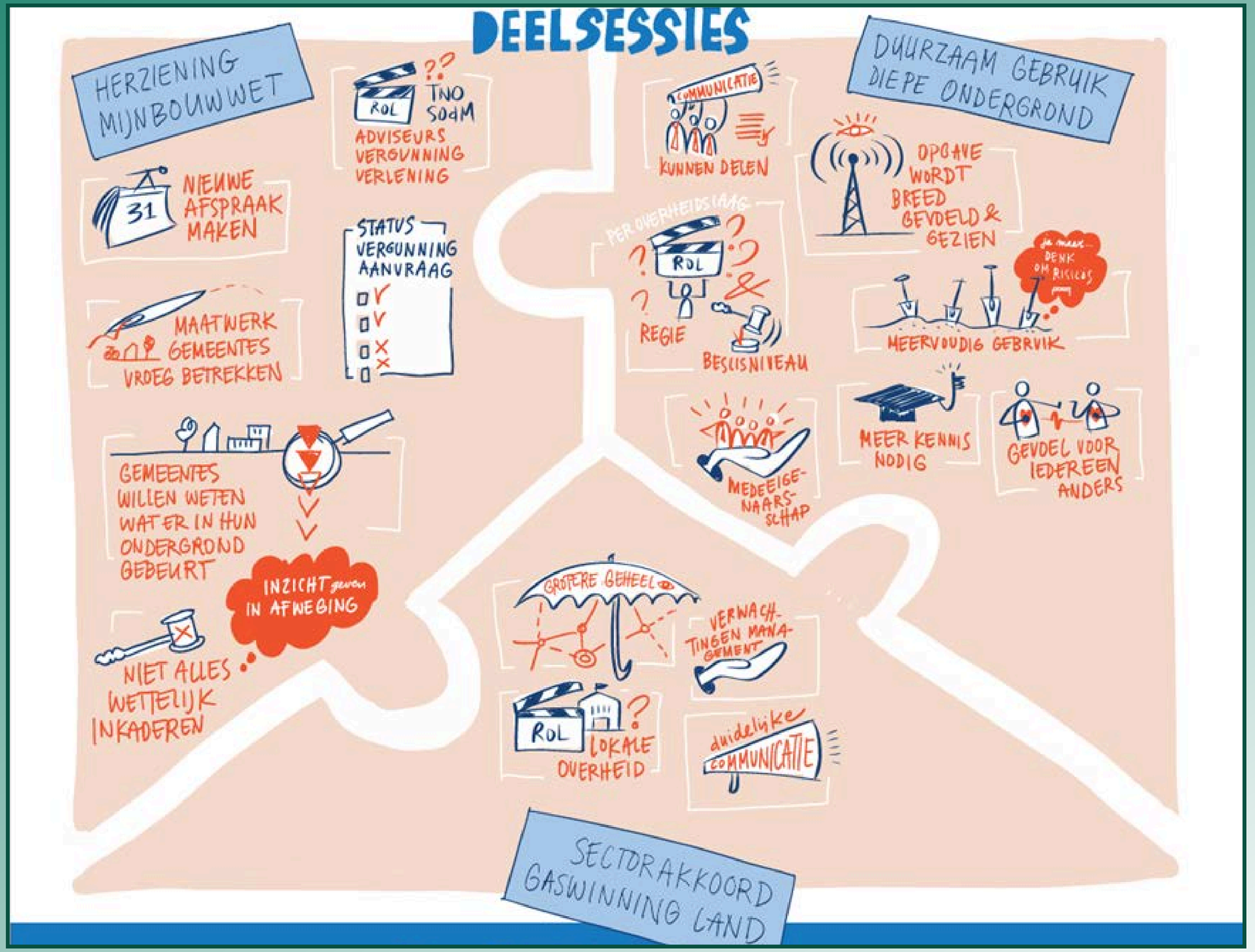
5. Plenaire afsluiting

De dag werd gezamenlijk afgesloten in een plenaire setting, waarin door Esther Pijs en Kees Hansma werd gereflecteerd op de opbrengsten van de dag. Aan de hand van een tekening van de dag, verzorgd door Buro Brand, werden de hoofdpunten benoemd en verbonden aan de opgaven van de komende periode. De visuele verslaglegging geeft een beeld van de bestuurlijke rode draden en het gedeelde gevoel van urgentie om meer sturend, samenwerkend en transparant te handelen. De visuele verslaglegging vindt u aan het eind van deze rapportage.

Tijdens de terugkoppeling spraken bestuurders de wens uit om hier verder met elkaar over in gesprek te gaan. Kees Hansma benoemde ook de vervolgstappen van Programma DGDO en Herziening Mijnbouwwet om de regio te blijven betrekken, later dit jaar en volgend jaar.

VEILIG & VERANTWOORD GEBRUIK DIEPE ONDERGROND
23 MEI
BESTUURLIJKE BIJEENKOMST
WELKOM!
KIRSTEN
Vandaag aan de slag met:
KANSEN
ZORGEN
DILEMMA'S
ESTHER
U bent onmisbaar in het denken & doen. Uw oordeel telt !!
PANEL
DILEMMA'S
MEDIA FOCUS!
KORTE LIJNEN met ministerie
VOORUIT KIJKEN ENERGIE TRANSITIE
GEZAMENLIJKE OPGAVE
NUCHTERE KIJK HOUDEN
ER ZIJN ALTIJD RISICO'S
NIET TE BANG ZIJN....
NATIONAAL vs REGIONAAL BELANG
OP TERMIJN DRAAGT HET MEER OP REGIO BIJ EN MINDER RIJK
ENERGIE ARMOEDE WINNING
IETS HALEN? OOK IETS BRENGEN
GEOTHERMIE, AARDWARMTE
AAN DE SLAG met
REALISTISCHE KIJK
IK WORD BIEREND GEK vd PROCEDURES
MOET KORTER
ZORGVULDIGHEID én VOORSPELBAARHEID
INSTANTIES
BEWONERS
2 PROCESSEN
Ik heb niets te zeggen...
PROVINCIE
moet je gewoon doen
GEBIEDS PROCES
KARIN
FRISO
MAAIKE
KEES

DEELSESSIES
HERZIENING MIJNBOUWWET
NIEUWE AFSPRAAK MAKEN
31
MAATWERK GEMEENTES VROEG BETREKKEN
STATUS VERGUNNING AANVRAAG
ROL
TNO SODM
ADVISEURS VERGUNNING VERLENING
GEMEENTES WILLEN WETEN WAT ER IN HUN ONDERGROND GEBEURT
INZICHT geven IN AFWEGING
NIET ALLES WETTELIJK INKADEREN
DUURZAAM GEBRUIK DIEPE ONDERGROND
COMMUNICATIE
KUNNEN DELEN
OPGAVE WORDT BREED GEVOELD & GEZIEN
PER OVERHEIDSLAAG
ROL
REGIE
&
BESLISNIVEAU
ja maar... DENK OM RISICO'S
MEERVOUDIG GEBRUIK
MEER KENNIS NODIG
GEVOEL VOOR IEDEREEN ANDERS
MEDEEIGENAARSSCHAP
GROTERE GEHEEL
VERWACHTINGEN MANAGEMENT
ROL
LOKALE OVERHEID
duidelijke COMMUNICATIE
SECTORAKKOORD GASWINNING LAND

HELDER PROCES
HIER NOG OVER
IN CONTACT BLIVVEN
DOORPRATEN
met MINISTERIE
"langer"
06-
PARTICIPATIEVE WAARDE EVALUATIE
GAS
MONOMEST VERGISTING
EERSTE SCHETS
KENNIS
DELEN
BURO BRAND
@willemien